ОТЕЦЪ ПАИСИЙ

Месечно обществено-културно-политическо списание

СОФИЯ, ФЕВРУАРИЙ—МАРТЪ 1933
ГОДИНА ШЕСТА * КНИГА II. и III.
ИЗДАВА ВСЕБЪЛГАРСКИ СЪЮЗЪ »ОТЕЦЪ ПАИСИЙ«

БЪЛГАРСКИ СЕЛА ВЪ АЛБАНИЯ

Два до три километра на югъ отъ градъ Корча, подъ планината Пепелашъ, сѫ разположени почти едно до друго дветѣ голѣми, красиви и изцѣло български села Бобощица и Дрѣново. Бобощица брои 250 кѫщи съ около 1200 души, а Дрѣново 150 кѫщи съ около 900 души. Вкупомъ дветѣ села иматъ 400 кѫщи съ българско население 2200 души.

Тия две села въ цѣла Албания се славятъ и признаватъ като добре обзаведени български села. Цѣло Костурско задъ Пепелашъ знае, че оттатъкъ планината има заселени братски села, които елинизма и петстотинь годишното турско робство не сѫ успѣли да претопятъ, макаръ че по време на последното сѫ били вписвани като гърци, а сега като албанци съ албански училища. Тукъ българщината е излѣзла по силна отъ вѣковетѣ, отъ елинизма, отъ турското робство и отъ албанската статистика.

Въ тия села всички старци (мѫже и жени) отъ петдесеть години нагоре, па даже и много отъ по-младитѣ, сѫ говорили и сега говорятъ помежду си само на български. Само ония, които сѫ отивали на гурбетъ, които сѫ работили въ Корча и тия които следъ освобождението на Албания сѫ служили въ нейнитѣ военни части знаятъ албански или другъ нѣкой езикъ. Защото българскиятъ езикъ, Костурско наречие съ малка разлика, тукъ се тачи съ особена любовь. И тукъ всѣки българинъ, дошелъ отъ по-далечно мѣсто, запитващъ за особеноститѣ на езика, винаги и съ готовность е получавалъ обяснения и услуги.

За да се види до каква степень е запазенъ тукъ прабащиниятъ езикъ, ще посоча нѣкои примѣри, въ които сѫ запазени юсоветѣ, юсъ малъкъ и последователното разпадане на юсъ го лѣмъ (онъ) на *а* и нѣкѫде на *анъ* и *амъ*. Казватъ: банде — бѫде, дамбъ — дѫбъ, бъмбекъ — памукъ, глъмбоко — дълбоко, рака — рѫка, катъ — кѫтъ, чендо — чедо, пендесеть — петдесеть и др.; *ѣ* двойно го произнасятъ като *е*, съединено предъ него съ *й*; напримѣръ: лйебъ — лебъ (Костурско) — хлѣбъ книжовно, тйемъ — тѣмъ, рйека — река (Костурско) — рѣка книжовно, сйено — сено (Костурско) — сѣно книжовно, дйете — дѣте, дйедо — дѣдо и др.; нѣкои думи за да омекчатъ *е* чрезъ *й*, когато преди него има две съгласни, прибавятъ между тѣхъ още една съгласна. Напр. за млѣко произнасятъ мблйеко, въ Костурско млеко, книжовно млѣко. Казватъ *итйа хлйебъ* на мѣсто искамъ хлѣбъ; *итйа* да бйегамъ намѣсто ще бѣгамъ; *не итйа не ща*. Значи и буква *т* сѫ наклонни да омекотяватъ, безъ да прибѣгватъ до шушкавата буква *ш*. За *тая* година казватъ *са* година, като въ Зарово, Сухо и Висока (Лагадинско). *Лани бйей добрйе, а година са не* — Лани бѣхъ добре, а тая — не. Показателното мѣстоимение *тая* освенъ че го произнасятъ *са*, но го премѣтатъ и подиръ показаното име на предмета.

Носията, особено женската отъ по-старо време е досущъ като тая въ Костурскитѣ села оттатъкъ планината Пепелашъ. Измѣненията въ нея вървятъ и тия въ Костурско. Пѣснитѣ, обичаитѣ и обредитѣ имъ сѫ както въ Костурско.

До преди 15 години сж пазили строго да нѣматъ даване взимане (въженитба) съ околнитѣ чисто албански (християнски разбира се) села. Сродявали сж се само помежду себе си въ дветѣ села и съ с. Слимница — разположено отъ другата страна на планина Пепелашъ — останало сега заедно съ всички голѣми Костурски села въ границитѣ на Гърция. Само въ Слимница има говора, обичаитѣ и всички особени черти на Бобощица и Дрѣново.

Подъ дветѣ и между дветѣ села има тлъсти ливади, обградени съ много и голѣми черници, отъ които варятъ прочутата черничева ракия, която се търси въ цѣла Албания и въ нѣкои близки до нея мѣста въ Македония съ по-голѣма цена отъ гроздовата и сливовата. Такива вѣковни черници съ многобройни дънери, отъ единъ и сжщъ коренъ, обградени съ зидове около и разклонени на голѣма ширина — нѣма въ нито едно отъ близкитѣ и далечни албански села. Допуска се, че тѣ сж дѣло на Св. Климентъ.

Въ ливадитѣ на с. Бобощица има една малка старовѣковна черквица съградена въ старобългарски стилъ — споредъ преданието на самитѣ селяни, нѣколко старци отъ които имахъ любезностьта да ми я покажатъ, когато азъ преди 1929 година посѣтихъ селото имъ — е била отъ преди 900 години. По предание отъ поколѣние на поколѣние и сега съ увѣреность приказватъ — тая черква е била съградена отъ български царе. Това приказватъ и околнитѣ албанци.

Черквицата носи две имена: Св. Георги и Св. Иванъ. Въ нея се черкуватъ само на праздницитѣ на тия светци. По-късно е съградена и по-голѣма черква, въ нея се черкуватъ редовно. Черквицата има, както всички черкви, две входни врати — женски и мжжки входъ, но мжжкия й входъ е затворенъ още когато е била нова, и сега черкуващитѣ се влизатъ само презъ женския входъ. Едно предание казва, че „въ нея се е вѣнчалъ царь Самуилъ и вѣнчанъ излѣзълъ съ царицата си презъ мжжкия входъ", та „дето Царь влиза и излиза другитѣ богомолци не могатъ и не бива да влизатъ и излизатъ". И „когато се е вѣнчалъ, присжтствуващитѣ излѣзли презъ женския входъ и още тогава мжжкия входъ е зазиданъ", както е до днесъ.

На източната страна отъ с. Дрѣново, на една широка и равна издигнатина, току що до селото има толкова гумна (вършила), колкото кжщи има селото — всички постлани съ полумермерни плочи отъ незапомнени времена. Въ всѣко гумно всѣки домакинъ си има плевня — покрита съ плочи. Въ никое албанско село нѣма такива гумна. А Дрѣново се слави повече отъ Бобощица съ земледѣлие, тъй като вѣкове само отъ него му е билъ поминъка. Черници иматъ много малко. Почти всички сж на Бобощица.

Който и чужденецъ да посети Корча, властитѣ, приятелитѣ или познатитѣ ще му кажатъ: „трѣбва да отидешъ да видишъ тия две хубави, голѣми и близки български села". Самия префектъ на Корча — сега министъръ *г. Вела* ме покани и ми отпусна своя автомобилъ за да видя тия села, когато азъ посетихъ Корча и Корчанско.

Стари (жени и мжже) ме срѣщнаха съ сълзи на очи отъ радость, като научиха че съмъ българинъ и идвамъ отъ България; молѣха ме да посетя домоветѣ имъ, да говоря на майчиния имъ езикъ и да гостувамъ. Натжжени останаха всички, въ които нѣмахъ време да отида.

Всѣки родолюбивъ и съзнателенъ българинъ, като чете всичко гореизложено не може да се не наведе на две размишления. Защо тия чисто старобългарски села, не сж приобщени къмъ всички български села отъ Костурско, Преспанско и другаде въ турско време, когато почти въ всички такива села е имало български училища и се е служило български въ черквитѣ, а въ посоченитѣ и въ турско

и въ сегашно време не е имало и нѣма български училища и черкви? Защо тия голѣми и по всички качества признати за български села не се прогласятъ за български и не си поискватъ църковно-училищни права като българи отъ албанското правителство и защо албанското кралство, което е прогласено на народностното начало, не ги записва въ графата като български села?

Причинитѣ? — Преди да се учреди Св. Екзархия само най-съзнателнитѣ градове и села въ Македония търсѣха за училищата си български учители и за децата си български книги. Екзархията следъ 1870 година имаше длъжность и право да търси своето стадо, да го намѣри, да го подбуди и събуди и да му назначи родни учители и свещеници — да го прибере въ своето народно търло и да го пази отъ посегателства. Но началната политика на Екзархията бѣше съвсемъ друга. Не се замѣряше да се осигурятъ първомъ краищата. Повечето отъ първитѣ деятели се отзоваваха на нуждитѣ на ония градове и села, които бѣха по-достжпни съ по-слаба съпротива и по-малки рискове. Краищата бѣха изоставени. Помня азъ какъ по-късно се разви нашето църковно учебно дѣло покрай старитѣ и естествени граници между българското население въ Македония — отъ една страна и гръцкото, албанското и сърбското — отъ друга. Изобилно наторена се вижда чуждата народностна нива съ чистокръвни и чистонравни българи.

Едва въ 1885/6 учебна година Екзархията се е сѣтила да изпрати известния родолюбецъ отецъ Търпо — родомъ отъ Косенецъ (Костурско) въ гр. Корча, за да открие тамъ параклисъ и училище за 10—15 български семейства съ цель — дано тръгнатъ да отиватъ на българско училище и децата отъ тия две села. Отъ 1870 до 1885 година — тия две български села — бѣха изоставени 15 години на влиянието на най-учени, на най-силни и най-влиятелни гръцки учители, свещеници и владици въ едно време, когато се пропо-вѣдваше за „опасната“ схизма, за „нѣмане миро“, за схизматицитѣ и др. и др. И все пакъ за голѣмо чудо при отецъ Търпо отивали българчета и албанчета отъ Корча да се учатъ на български езикъ. Но елинското и „православното“ влияние забранили на децата отъ дветѣ села да посещаватъ българското училище въ Корча, което е просжществувало само 2 и пол. години. Елинизъма бѣше вече пусналъ дълбоко и широко своята отрова въ душитѣ не само на българитѣ отъ тия две села, ами и въ душитѣ на цѣлото албанско население въ Корчанския и Гинокастренски окржгъ. И до днесъ тамъ кжщитѣ, училищата и черквитѣ и много дюкяни сж боядисани съ гръцкия трикольоръ.

Мнозина нареждаха да се прибиратъ на безплатно учение младежи отъ Македония и то най-напредъ отъ централни градове и села за въ Солунската, Битолската, Скопската и др. гимназии и прогимназии. Никой въ Св. Екзархия не се сѣти да се погрижи за краищата, за изоставенитѣ българи и да прибератъ по-способнитѣ младежи на стипендия, та да ги подготвятъ и да ги върнатъ по роднитѣ имъ села да просвѣщаватъ децата на майчиния имъ езикъ. Отъ 1870 до 1885 година 8 годишни и 10 годишни деца биха могли да се отзоватъ готови агитатори и учители между своитѣ преди отровния елинизъмъ да влѣе умразата къмъ родното ни учение и богуслужение.

Когато по-късно албанскитѣ родолюбци засилиха своята борба за откриване албански училища въ отечеството имъ, имаше българи отъ тия две села въ България — нѣкои отъ които заможни и понеже географски селата имъ сж албански, записаха се въ албанскитѣ сдружения въ нашето Царство и действуваха за тържеството на албанскитѣ идеали — албанска просвѣта, албанска независима църква и албанска държава — свободна и независима. Такива бъл-

гари родени въ границитѣ на Албания, които и ние съ охота ги наричахме „арнаути“ се завърнаха въ своето отечество, следъ като то се освободи. „Арнаутина“ Дим. Моле въ Пловдивъ, който бѣше създалъ най-модеренъ хотелъ и гостилница, който бѣше се много обогатилъ тукъ, който бѣше изучилъ до висше образование сина си Никола Д. Моле сега е въ родното си село Бобощица и получава пенсия отъ Албания за заслуги по освобождението ѝ наравно съ всички, които сж родомъ не албанци, но работѣха за Албания въ България, Ромъния и другаде. Ако „Моле“ повдигне въпросъ за български народностни права въ родното му село и въ Дрѣново, би възбудилъ куражъ въ неговитѣ съселяни, които сж се учили на гръцки, и срещу които той се е борилъ за да възтържествува правото и свободата на албанското народностно начало. Албанското правителство не желае да открие графа въ своята държавно призната статистика и да впише тия две села и много други български села въ своитѣ граници въ графата като българи. Отъ както се освободи Албания, Кралъ Зогу чрезъ манифести и албански делегати въ О. Н. и предъ всички държави заявява, че дава народностни и църковни права на малцинствата въ своята държава. Но Албания която нѣма нито единъ сърбинъ, нито пъкъ и истински гърци, има 52 гръцки училища и 3 сръбски. Само ние, които имаме 35,000 души българи—внушително малцинство—нѣмаме (не използуваме) народностни права. Българската народность липсва въ статистиката. Въ всички български села, както и въ въпроснитѣ две, нѣма българско училище, като че ли не сж българи, а има албански. Азъ посѣтихъ учителитѣ въ Бобощица и Дрѣново и чухъ да преподаватъ албански съ български обяснения на думитѣ и изреченията. Само въ Дрѣново свещеника е албанецъ родомъ въ Бобощица, двама свещеници и двама учители сж родомъ отъ селото и говорятъ чистъ български езикъ. Свещеницитѣ при службитѣ обясняватъ на български нѣкои отъ четивата. По български ги канятъ и по български разпореждатъ въ обредитѣ.

Такова е положението почти на всички български селища въ Албания. Ето защо, налага се, за да не стане отпосле късно, свободния българинъ, българската интелигенция и българското правителство, да се загрижатъ върху участьта на тия забравени отъ свои и родина българи. Стига сме поднасяли дарове отъ живата ни народностна снага на тоя и оня, за смѣтка на нашето нехайство. Народностниятъ ни въпросъ е и трѣбва да стане стожерътъ на нашата външна политика. Иначе, бавно но сигурно слагаме кръстъ надъ цѣлата оная българщина, която жестокосърдечието на европейскитѣ сждници втикна въ ржцетѣ на нашитѣ ненаситни съседи.

СРЕБРЕНЪ п. ПЕТРОВЪ